

Kvadrátky na Polensku

Z celé plejády českých svatých patří mezi nejznámější Jan Nepomucký. Výtvarně zpravidla zhotovený s nezbytným kvadrátkem – kněžskou pokrývkou hlavy. Tak ho známe z nesčetných návsí, mostů a hrází rybníků českého venkova. A nejen českého. Se stovkami soch tohoto světce se můžeme setkat po celé Evropě.

Letos uplyne 275 let od roku 1729, kdy byl pod jménem Jan Nepomucký (název jeho rodiště Pomuk - Nepomuk ve středověku kolísal) povýšen na svatého mučedníka zpovědního tajemství a patrona země české. Stal se i patronem zpovědníků, ale i bezpečného putování a šťastného návratu. Vzdělání získával v cisterciáckém klášteře, v roce 1380 byl vysvěcen na kněze. Vystudoval práva v Padově, kde působil i jako rektor zaalpských studentů, v roce 1389 jmenován arcibiskupem Janem z Jenštejna generálním vikářem pražské arcidiecéze. Po sporu arcibiskupa s králem byl z popudu Václava IV. za jeho účasti v pražském domě čp. 404 dne 20. března 1393 mučen natahováním na skřípec, pálením loučemi do boku a o deváté večer svázán a svržen z kamenného mostu do Vltavy, kde 17. dubna našli jeho tělo rybáři. V květnu roku 1721 byl papežem Inocencem XIII. blahorečen a 19. března 1729 kanonizován papežem Benediktem XIII. Svátek – na základě omylů stanoven na 16. května. Jeho kult se rozšířil po celém světě. Patříčnou odezvu našel i na Polensku.

Z období 18. století najdeme v obcích dnešního Mikroregionu Polensko sochu připomínající obyvatelům i návštěvníkům obce svatého Jana Nepomuckého. Se zdařile či méně zdařile ztvárněnou postavou českého kněze s tradiční pokrývkou hlavy – kvadrátkem ¹⁾ – se setkáme v každé druhé obci současného mikroregionu.

Navštívme obce podle jejich abecedního pořádku. Nejdříve se zastavíme v Jamném. Zde socha Jana Nepomuckého z roku 1740 od Jiřího Willanda stávala kdysi na hrázi rybníka, odkud byla později přemístěna ke kostelu, kde je dodnes. V Kamenné najdeme sochu uprostřed obce, kde byla postavena v roce 1748; zásluhou místních občanů byla restaurována v roce 1997. V Nížkově je socha z roku 1869 umístěna před budovou starobylé fary. V Polné je svatý Jan Nepomucký ztvárněn polenským rodákem, sochařem a řezbářem Viktorem Václavem Morávkem na podstavci sousoší Nejsvětější Trojice na Husově náměstí. Statue byla posvěcena v roce 1750. Téměř na hrázi rybníka Peklo v místech vypuštěného rybníčku Pekýlko hledí na kolemjdoucí svatý Jan Nepomucký z kapličky ve stylu lidového baroka od roku 1780. V Rybném mají na návěsí zvonici z roku 1732

zvon zdobený plastikou svatého Jana, kde mu dělá společnost patron hasičů svatý Florian. Náves s kaplí tohoto světce mají od roku 1808 ve Stáji. Kaple byla opravena v roce 1985. Šlapanov se může zřejmě pochlubit nejstarší sochou v mikroregionu. Barokní socha světce pochází z roku 1726. Na návsi obce Věžnice u Havlíčkova Brodu, pochází socha z roku 1767, v obci Věžnice, známé jako „Bahenní Věžnice“, najdeme sv. Jana Nepomuckého na barokním sousoší s Madonou ze druhé poloviny 18. století, které rovněž bylo nedávno restaurováno. Pro návěs v Záborné vytvořil sochu světce opět polenský V. V. Morávek. S největší pravděpodobností je také autorem soch sv. Antonína a sv. Jana Nepomuckého ve Ždírci, pocházejících z let 1743 až 1753. Obě jsou dnes státem chráněné kulturní památky. Nejen v mikroregionu Polensko se setkáváme s Morávkovým dílem. Můžeme se s ním setkat i na jiných místech Vysočiny.

Pokud jsme v našem mikroregionu napočítali dvanáct soch českého světce, dodejme, že v celé Praze jich je patnáct. Zastavme se ještě u sochy sv. Jana Nepomuckého na pražském Karlově mostě. Socha z roku 1683 byla zhotovena podle skizy vídeňského sochaře M. Rauchmüllera a odlita ve Vídni podle dřevěného modelu známého sochaře pražského baroka Jana Brokoffa. Žákem jeho syna Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa byl polenský rodák V. V. Morávek (1715-1779), který se stal po návratu do Polné autorem celé řady barokních soch světic a svatých na různých místech Českomoravské vysočiny.

Závěrem si ještě připomeňme Svatojánskou pouť. V Praze se konala 16. května. Bývala proslulá po celém království i v přilehlých zemích. Dnes se o ní dozvídáme pouze z pera historiků. Podle statistických údajů z konce 19. století přicházelo na ni do Prahy v lidových krojích 20 až 30 tisíc účastníků. Ve druhé polovině minulého století se z náboženské akce stávala také akce národní, vyjadřující sepětí mezi Prahou a venkovem. Na domech vlály červenobílé prapory a obrazy světců nahrazovali uvědomělí měšťané portréty Husa, Žižky, Komenského i Karla Havlíčka Borovského. Velké náboženské akce spojené se sv. Janem Nepomuckým, zejména devatenáctého století, patří minulosti. A nejen v Praze. Také v Polné bývaly církevní průvody ke statui na den sv. Jana Nepomuckého 16. května, kde se odbývala pobožnost pod jeho sochou s nápisem „*Svatý Jene Nepomucký, oroduj za nás!*“ Do konce třicátých let minulého století se v květnových dnech konávala za doprovodu hudby pobožnost u kapličky na hrázi vypuštěného Pekýlka. Nezapomenutelným zážitkem pro kluky bylo mohutné bubnování na tympány osobitým polenským muzikantem panem Varvařovským právě při této příležitosti. Protektorát Čechy a Morava a druhá světová válka učinily přítrž i těmto pobožnostem konaným na počest patrona

české země svatého Jana Nepomuckého. Český národ se opět ocitl v ohrožení a znovu si mohl připomenout slova *Motlitby* našeho krajana Karla Havlíčka Borovského:

*Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi Čechy ruku,
by nám dal Bůh, co dal Tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě!*

Poznámky:

1) postavu Jana Nepomuckého symbolizují kromě kvadrátku také kniha a kříž v ruce, palmová ratolest... Prst má přiložen na ústech (jako symbol zpovědního tajemství), někdy září pět hvězd kolem hlavy mučedníka, poněvadž podle legendy ukazovalo pět hvězd, kde je na Vltavě Janovo umučené tělo, aby mohlo být nalezeno.

Použitá literatura:

kolektiv autorů: *Encyklopedie Universum 3*

kolektiv autorů: *Mikroregion Polensko* (red. Jan Prchal), Polná 2003

Pojmon, F.: *Polná*, Polná 1897

Poche, E.: *Prahou krok za krokem*, Praha 1958

Prchal, J.: *Biografický slovník Polenska*, Polná 2002

Škoda, J.: *Svatojánská pout'* (Listy hlavního města Praha, květen 2004)

Filip Plašil

Polenští starostové

Po revolučním roce 1848 nastaly v habsburské monarchii velké změny. Demokratické hnutí obyvatelstva bylo sice potlačeno, přesto ale nebylo možné úplně vymazat názory, které se snažilo prosadit. Výsledkem byla důsledná reforma veřejné správy, zakotvená v tzv. oktrojované ústavě z března 1849. Moc, jež měla do té doby vrchnost (hlavně šlechta a církve), přešla na nově zřízené úřady. Nejvyšším z nich byl Zemský sněm, jemuž podléhala místodržitelství a krajské vlády. Nejnižše položenou základní jednotkou byly politické okresy, které spravoval okresní hejtman. Tomu byly podřízeny jednotlivé obce. Změny nastaly i zde, obce dostaly větší samostatnost v podobě obecních výborů, místo rychtářů a purkmistrů byli voleni starostové.

V Polné proběhly první volby 27. července 1850. Za dozoru okresního komisaře z Německého Brodu bylo zvoleno 24 členů městského výboru s 12 náhradníky. Členové výboru dále ze svého středu zvolili pětičlennou obecní radu, do jejíhož čela byl postaven starosta, dobově

zvaný měšťanosta. Tím se v Polné stal lékárník a předseda měšťanského pivovaru **Vojtěch Sies**. V době jeho úřadování byla tehdy samostatná správní obec Kateřinov sloučena s městem Polná. Dne 29. října 1852 schválilo zastupitelstvo udělení prvních čestných občanství. Sie-sovi nebylo dopřáno dočkat se konce volebního období, zemřel 2. prosince 1852.

Místo něj nastoupil do úřadu nejstarší obecní radní, měšťan a řezník **Vincenc Losenický** (1797 – 1855). Za jeho starostování začínali odcházet první polenští občané do Ameriky. Do konce roku 1854 jich odešlo 43 ¹⁾. Od září roku 1854 Losenický pro nemoc neúřadoval a správu města za něj převzal radní **Jan F. Culka** (1798 – 1868). Ten byl také po starostově smrti dne 21. května 1855 zastupitelstvem pověřen vedením úřadu až do dalších voleb.

Jan F. Culka spravoval město až do roku 1861. Roku 1858 se zásluhou městského výboru Polná rozzářila pod nově instalovanými petrolejovými lampami. Dne 27. května téhož roku proběhlo po epidemii cholery v domě čp. 33 otevření městské nemocnice. V posledním roce Culkova úřadování bylo odsouhlaseno udělení dalších čestných občanství, např. F. Palackému nebo F. L. Riegrovi.

Po pádu Bachova absolutismu byl roku 1860 císařem vydán Říjnový diplom, který obsahoval pozitivní změny ve správě státu – obnovení zemských sněmů a úpravy správ obcí. Na jeho základě proběhly v roce 1861 nové volby a v Polné začalo úřadovat nové zastupitelstvo v čele s mydlářským mistrem **Adolfem Varhánkem** (1818 ? – 1864). Za jeho působení byl založen pěvecký spolek Čestmír a čtenářská Beseda, změnil se i vzhled města – na kostele sv. Barbory byla postavena nová věž (od požáru v roce 1823 věž chyběla). Roku 1863 byla přemístěna radnice z Bakalářského domu do domu čp. 36 na náměstí. Právě za působení Adolfa Varhánka postihl dne 4. srpna 1863 Polnou hrozný požár, který během jediného dne strávil 189 domů a kvůli kterému zůstalo bez přístřeší na 3000 lidí. Sám Varhánek při hájení svého majetku před ohněm těžce onemocněl a po pěti měsících, 5. ledna 1864 zemřel. Po dobu jeho nemoci za něj vedli úřad radní. Právě oni mají zásluhu na organizování pomoci pohořelým spoluobčanům.

V červenci 1864 se konaly další volby, ve kterých byl starostou zvolen měšťan **Emanuel Ráček** (1817 – 1866). I za jeho působení se město vzpamatovalo z požáru. Během roku vynesly sbírky na pomoc pohořelým 50 270 zlatých. ²⁾ Pro potřeby obce byl zakoupen dům čp.

36 zvaný Vodňanský. V roce 1864 byla dokončena oprava chrámu Nanebevzetí Panny Marie a proběhla opětovná výstavba měšťanského pivovaru. Od 1. ledna 1865 začal platit tzv. pivní krejcar, daň jednoho krejcaru z každého mázu vypitého piva. Tato daň platila v obci po tři roky. V červenci 1865 se Ráček ze zdravotních důvodů vzdal funkce.

V nových volbách byl 6. srpna 1865 zvolen do funkce starosty obchodník a obecní radní **Antonín Pittner** (1814 – 1897). Pittner se již dříve angažoval v kulturním i politickém dění ve městě. Podporoval zde národní uvědomění obyvatel, stýkal se s významnými osobnostmi... Mnoho let působil také ve správě města jako radní, v době nemoci starosty Varhánka výrazně pomáhal s organizováním pomoci pohořelým. Dne 8. července 1865 se stal starostou nově zřízeného okresního zastupitelstva pro okres polenský.³⁾ Začátek Pittnerova volebního období se nevyvíjel slibně. Roku 1866 za prusko – rakouské války vtrhlo do města pruské vojsko. Záslouhou odvážného jednání starosty Pittnera bylo však město ušetřeno od pruského drancování. Jeho zásluhy po válce ocenil sám císař, který mu udělil zlatý záslužný kříž a městu věnoval 1000 zlatých. Pittner byl starostou zvolen celkem osmkrát, a to v letech 1865, 1867, 1870, 1873, 1876, 1879, 1882 a 1885. Za jeho starostování prožilo město velký rozkvět. Byly postaveny nové kašny, podél okresních silnic vysázeny stromy, zaveden telegraf.⁴⁾ Roku 1865 pomáhal zakládat v Polné první peněžní ústav – Občanskou záložnu. V roce 1868 došlo k založení okresního hejtmanství, na čemž měl Pittner velkou zásluhu. Dále byl založen Hasičský sbor, otevřena Průmyslová škola pokračovací... Velkou zásluhu má rovněž na stavbě chlapecké školy v letech 1882 – 1883. V nové škole se začalo vyučovat 16. září 1883. Dne 3. května 1885 začal v Polné fungovat Varhánkuv ústav, opatrovna pro malé děti a pozdější sirotčinec, pojmenovaný po svém zakladateli, továrníku Karlu Varhánkovi. S tím se Pittner přátelil a právě on s Varhánkem domluvil stavbu opatrovny. Tato stavba byla posledním Pittnerovým triumfem, neboť ve volbách dne 3. prosince 1888 nebyl poprvé od roku 1865, tedy po 23 letech úřadování, zvolen starostou.

Tím se stal c. k. notář **František Chaloupka**. O těchto volbách se od začátku spekulovalo, že neprobíhaly poctivě a že vše byla jen promyšlená zákulisní hra. Ze starých 30 zastupitelů jich totiž ve funkcích zůstalo jen 9, ostatní byli výrazně mladší nebo cizí. Sám bývalý starosta Pittner poznamenává v městské pamětní knize: „*Byly to volby poctivé??!*“

Za krátkou dobu, kdy byl Chaloupka ve funkci, došlo k založení okrašlovacího spolku Viktorin a spolku divadelních ochotníků Jiří Poděbradský. Již 20. července 1889 podal starosta F. Chaloupka demisi.

Dne 4. srpna 1889 byly konány další volby. Vítězně z nich vyšel pekař **Theodor Sadil** (1839 – 1913). Ten byl opětovně zvolen i 28. prosince 1891. Za jeho úřadování byl roku 1892 upraven a rozšířen hřbitov sv. Barbory. Ve stejném roce byla rozhodnutím městské rady zrušena Varhánkova opatrovna a přeměněna na sirotčinec. Roku 1893 probíhala přestavba kaple sv. Anny a k ní přilehlého špitálu, bohužel neúspěšná. Byl porušen historický ráz budovy a také zbytečně zničeny staré fresky. Další událostí tohoto roku se stala stavba Kalvárie a Božího hrobu.

Ve volbách roku 1894 byl zvolen nový starosta, hostinský **Rudolf Sadil** (1848 – 1917). Proti volbám byl ale podán protest, který místodržitelství vyřídilo až další rok. Proto se v březnu 1895 konaly další volby. Výsledek byl úplně stejný, starostou se stal Rudolf Sadil. Ten se zasloužil o stavební a hospodářský rozkvět města. V roce 1895 byla budována kanalizace Horního města, dokončena stavba nové věže na děkanském chrámu a došlo k rozšíření a zpřístupnění hřbitova sv. Barbory. Roku 1897 dostala z rozhodnutí zastupitelstva většina polenských ulic nová jména. Významnou událostí se stalo zřízení městských jatek a hlavně počátek stavby dívčí školy. Ta byla slavnostně otevřena dne 4. října 1898. V tom roce proběhly další volby do zastupitelstva. Starostou města se stal opět Rudolf Sadil. Dne 1. dubna 1899 začalo nálezem mrtvé Anežky Hrůzové docházet k neblahým událostem procesu zvaného hilsneriáda. Mimo oficiálního vyšetřování vraždy ustanovila polenská radnice také svůj „vyšetřovací výbor“. Starosta Sadil se zde projevil v záporném světle jako antisemitsky zaměřený člověk. Chtěl s ostatními radními dostat obviněného Hilsnera do vězení i za cenu manipulování vyšetřování, soudu byli předváděni křivě vypovídající svědci.⁵⁾ I přesto nelze zásluhy na rozvoji města R. Sadilovi upřít. V roce 1900 bylo v Polné otevřeno Městské muzeum. Starosta Sadil se stal předsedou muzejního spolku. Téhož roku se radnice přestěhovala do zadaptovaného domu čp. 39, který městu odkázal továrník Karel Varhánek. V listopadu 1901 daroval starosta městu dům pro zřízení Okresní stravovny. Poslední Sadilovo vítězství ve volbách se konalo dne 7. září 1902. V tomto volebním období nadešel největší úspěch Rudolfa Sadila – otevření polenské lokálky v listopadu 1904. Po deseti

letech práce se tak starostův záměr konečně zdařil a usnadnilo se tím dopravní spojení Polné s okolními městy. Roku 1905 byl do Polné zaveden telefon; Sadil ovšem věc neprojednal s městskou radou a postavil radní před „hotovou věc“. Po následných protestech se v březnu 1905 po 11 letech vzdal funkce a dále se věnoval provozu pohostinství.

Po Rudolfu Sadilovi byl v doplňovací volbě dne 31. května 1905 zvolen starostou panský sládek a pozdější majitel pivovaru **Jindřich Volenec** (1864 – 1942). Toho roku probíhala pod dozorem stavebního rady Kresla z Prahy ⁶⁾ výstavba nového městského vodovodu. Příčiněním starosty Volence byla stavba o rok později dokončena; v roce 1908 došlo k rozšíření stavby. Velkou zásluhu měl Volenec na vybudování městské elektrárny v roce 1911 a na elektrifikaci města. Starosta vyhrál i další volby, konané v letech 1906, 1909 a 1913. Jindřich Volenec prožil s městem I. světovou válku, léta rekvizic všech možných surovin, období bídy a hladu. Právě hlad dohnal obyvatelstvo k bouřím v lednu 1919. Vše začalo vozem plným zabaveného masa a skončilo rozsudky a vězením. Obětí těchto bouří se stal i starosta Volenec, který na nátlak obyvatel podal dne 6. ledna 1919 demisi. ⁷⁾

O deset dní později rezignovalo celé zastupitelstvo a proto byla téhož dne zvolena nová městská rada v čele se starostou **Bedřichem Zapletalem** (1875 – 1943), tiskařem z Polné. Zvolení radní ale – přes výzvy hejtmanství – funkce sami nepřijali, proto se vláda nad městem znovu rozpadla a vznikla tzv. **správní komise** v čele s vládním komisařem Augustinem Sedlákem. Místodržitelstvím byla potvrzena dne 28. ledna. Komise řídila město až do nových voleb 15. června 1919, kdy bylo zvoleno nové obecní zastupitelstvo. Proti těmto volbám ovšem podal sociální demokrat Karel Kasal protest, a tak působila správní komise ve městě ještě další tři měsíce. Nové zastupitelstvo mohlo začít úřadovat až 1. září po zamítnutí Kasalova protestu soudem.

Na první schůzi byl konečně po rovnosti hlasů (15) zvolen losem nový starosta, agrárník **František Salášek** (1870 – 1946). Jednou z prvních věcí, které obecní zastupitelstvo řešilo, byla kritická situace ve Varhánkově ústavu. Děti zde žily v otřesných podmínkách, nebyly peníze na topení ani oblečení. Proto se konala sbírka peněz a šatstva. Pro obrovský morální úpadek obyvatelstva byl v Polné roku 1920 zřízen tzv. lichevní soud, zabývající se nepoctivým obchodováním, které se v té době nebývale rozšířilo. O rok později vzešla krize kvůli sporu o odvezené olšové dříví. Výsledkem této „olšové aféry“ bylo, že starosta

Salášek hrozil demisí; vše došlo až k soudu, nakonec se ale situace uklidnila a starosta setrval na místě. Volební období však přece jen nedokončil, 30. září 1921 odstoupil z funkce ze zdravotních důvodů. Ani tato demise se neobešla bez rozruchu, zastupitelé se dotazovali, zda to není spíš kvůli špatnému stavu financí a deficitu elektrárny a kina... Až do dalších voleb zastupoval starostenský úřad první náměstek Augustin Krejčí.

Po téměř ročním „bezvládí“ byl dne 21. srpna 1922 zvolen na schůzi zastupitelstva nový starosta, místní notář **Alois Gabriel**. Ani ten však nesetrval ve funkci dlouho, již 18. prosince téhož roku oznámil rezignaci kvůli služebnímu přeložení do Mnichova Hradiště.

Proto byla konána volba, od konce války, již pátého starosty. Tím se stal poslední polenský soukeník a dlouholetý radní, národní demokrat **Augustin Sedlák** (1860 – 1942). Tou dobou čekalo na vyřešení množství velkých problémů: od počátku republiky bylo město v tíživé finanční situaci, doléhala na něj nezaměstnanost, městská elektrárna byla ve ztrátě, taktéž kino. Již několik desetiletí se vedení města snažilo přesvědčit vládu, aby zřídila v Polné nové úřady a upevnila tím postavení města, nebo zvětšila rozlohou nepatrný soudní okres, bohužel marně. Stejná situace byla s vedením železnice přes Polnou. Jednání o zamýšlené dráze Plzeň – Brno probíhalo od roku 1924 a táhlo se až do 30. let; opět neúspěšně, dráha byla vedena jinudy. Fiaskem skončila také jednání o stavbě muniční továrny ve městě, stavba závodu byla započata v Poličce. Dalším problémem bylo řešení nezaměstnanosti; byly organizovány nouzové práce, např. opravy silnic. Augustin Sedlák byl v úřadu potvrzen i druhou volbou v září 1923. Mimo starostenský úřad zasahoval do školství jako člen Místní školní rady, dlouhou dobu působil také v Městské spořitelně.

Sedlákovo funkční období skončilo dne 5. listopadu 1927, kdy byl 15ti hlasy zvolen starostou člen živnostensko – obchodnické strany, strojník **Rudolf Aron** (1889 – 1971). Rok 1928 byl naplněn snahou polenských představitelů o vrácení zrušeného okresního hejtmanství, Polná dokonce nabízela postavit budovu pro veškeré úřady za 950 000 korun. Jako vždy, vyzněla žádost „do prázdna“.⁸⁾ Dne 1. prosince 1928 ukončil zákon o organizaci politické správy po 63 letech působnost okresního úřadu. Všechny zde uskladněné dokumenty byly převezeny do Německého Brodu. Polná tak přišla k nelibosti obyvatel o další důležitý úřad. Za úřadování Rudolfa Arona došlo roku 1928 vydatnou

pomocí Občanské záložny k vydláždění chodníků. Po jednáních se sochařem J. V. Duškem byl zhotoven pomník padlým, který byl umístěn na Husovo náměstí a slavnostně odhalen 8. září 1929. O rok později však vyvstal další, přímo obrovský problém. Po krachu newyorské burzy v roce 1929 začala i na Polnou doléhat všeobecná hospodářská krize. Vlivem omezování výroby továren se ocitly na ulici stovky dělníků. Město proto opět začalo organizovat nouzové práce. Roku 1931 navíc začala fungovat školní kuchyně, která vyvařovala teplé jídlo dětem z chudých rodin. Toho roku zadalo zastupitelstvo staviteli Matějkovovi stavbu domků s malými byty. Tím byl trochu oživen skomírající stavební ruch. To už se volební období starosty Arona chýlilo ke konci.

Ve volbách, konaných dne 5. června 1931, zvítězil opět po osmnácti letech drtivou většinou hlasů ředitel měšťanského pivovaru **Jindřich Volenec** (1864 – 1942). V prvním roce jeho působení byla v Panském lese vyhlášena přírodní rezervace pro výskyt vzácného osladiče serpentínového. Volenec podporoval výstavbu ve městě, proto byly po celé jeho funkční období hojně prodávány stavební parcely, roku 1935 byly na Kateřinově dokonce budovány vagónové domky, probíhala výstavba dvojdomků. V těchto letech dosahovala hospodářská krize vrcholu, proto se zastupitelstvo i s městskou radou zabývalo otázkami chudiny. Opět byly prováděny nouzové práce pro nezaměstnané, byly konány „polévkové akce“, prováděly se sbírky pro chudé... Po nešťastné události v říjnu 1936, kdy na Kateřinově uhořely dvě děti, které rodiče ponechali doma samotné, se starosta Volenec zasazoval o zřízení mateřské školky. Sám na ni přispěl částkou 5000 korun. Instituce začala fungovat od 1. září 1937, Volenec se stal předsedou jejího kuratoria. Jindřich Volenec se stal významnou osobou také v kulturním životě, byl předsedou výboru Hospodářské školy pokračovací, dlouholetým členem Místní školní rady, předsedou Národohospodářského spolku a spolku Jiří Poděbradský. Dále byl zvolen předsedou Civilní protiletické obrany, stal se velitelem vojenských vysloužilců. V letech 1928 – 1939 vykonával předsednickou funkci ve Sboru dobrovolných hasičů. Dne 20. února 1935 mu bylo za zásluhy uděleno čestné občanství města. Jedna z polenských ulic nese dodnes jeho jméno.

Dne 29. května 1938 se konaly nové volby do obecního zastupitelstva. Toto zastupitelstvo zvolilo 13. června novým starostou Polné **Jaroslava Zachárníka** (1890 – 1975). Tomu tak připadl nevděčný úkol vést město v nejtěžších dobách druhé světové války. Roku 1939 se

město rozhodlo předlážit náměstí a přilehlé ulice včetně vydláždění věčně rozbahněné cesty k hrázi Pekla. Byl také postaven chodník do nové čtvrti nad svatobarborským hřbitovem a upravena kanalizace. Téhož roku byla zadána stavba nového obecního domu s byty pro chudé. Od 1. srpna 1941 přestala v Polné existovat místní obec (zahrnovala Kateřinov a zámek). Roku 1942 počaly opravy městských jatek, byla vedena jednání o stavbě budovy pro úřady. Bohužel, ke stavbě už nedošlo, protože počínaje červencem toho roku musely být zastaveny všechny stavby, které nebyly nutné pro válku. Tím ustal v Polné jakýkoliv stavební ruch. S blížícím se koncem války začal od 24. dubna 1945 vyvíjet činnost Revoluční národní výbor. Ten také prostřednictvím komunisty Jindřicha Pešáka vyzval 5. května starostu Zacharníka k předání správy města. Jak zapsala kronikářka Karolína Tesařová, starosta „*učinil tak bez zdrahání a rozloučiv se s obecními, radničními úředníky, opustil své místo.*“

Toho dne tedy převzal město Revoluční národní výbor v čele s již zmíněným **Jindřichem Pešákem** (1893 – 1979). Tento výbor koncipoval kolem 17. hodiny svolání k lidu, čímž se obyvatelé dozvěděli, že německá vláda ve městě definitivně padla. Během května se nový Národní výbor staral o bezpečnost ve městě, vyzval obyvatele ke sběru a odevzdání pohozených zbraní a výbušnin. Další činností NV se stalo organizování prací na odstranění škod způsobených válkou. Dne 14. října 1945 byl předseda Místního národního výboru v Polné Jindřich Pešák zvolen poslancem Prozatímního národního shromáždění a navíc zastupoval naše město i v ONV v Havlíčkově Brodě.

Právě z důvodu pracovní vyčerpání se Jindřich Pešák vzdal funkce předsedy MNV a po schůzi nového zastupitelstva města zvoleného 26. 5. 1946 se dne 4. července stal novým předsedou Národního výboru sedlářský a čalounický mistr, člen komunistické strany **Josef Forstner** (1898 – 1974). Již před zvolením nového předsedy vyhlásil MNV dvouletý plán pro obnovu města. Ani po válce neustala snaha orgánů města o zachování úřadů v Polné; jednalo se o stavbě pro všechny zdejší úřady, především pro poštu a soud. Další snahou MNV bylo získání nějakého průmyslového podniku do města. Všechny petice vládě byly zbytečné, žádost vyzněla opět „do prázdna“. V letech 1946 a 1947 odsouhlasilo město předláždění některých ulic, stavbu bytových jednotek v Havlíčkově ulici (předány uživatelům byly roku 1949), zřízení rozhlasu a také rozšíření městského vodovodu. To se již schylovalo

k „vítěznému únoru“. Dne 24. února 1948 došlo v Polné k pokusu o vytvoření Akčního výboru Národní fronty, ten byl však zmařen zásahem lidové strany. Po 25. únoru již však zřízení této nechvalně proslulé instituci nebránilo nic. Právě akční výbory měly na svědomí rozsáhlé znárodnování soukromých firem, perzekuci obyvatel se „špatným kádrovým posudkem“; byly vysídlovány celé rodiny. Dne 23. června 1950 se Josef Forstner po rozepři v MNV vzdal funkce.

Nové plénum MNV zvolilo za předsedu **Josefa Píšu** (1903 – 1974), zaměstnance ČSD a trestního radního. Jeho funkční období trvalo jen pár měsíců, již dne 8. listopadu 1950 byl odvolán a na jeho místo delegován opět **Josef Forstner**.

I ve druhé polovině období, kdy Forstner působil jako předseda MNV, pokračovala výdlažba ulic, např. v roce 1952 v ulici Komenského. Roku 1954 vznikla v Polné učňovská hodinářská škola. Dne 1. června 1958 byl slavnostně otevřen Dům pionýrů a mládeže Valentina Induse, dnešní Dům dětí a mládeže. Za působení J. Forstnera ve funkci předsedy MNV vznikly v Polné mj. závody ELCHRON nebo PLEAS. Na druhou stranu je však nutno poznamenat, že v době jeho úřadu Polná „stavebně usnula“. Kromě zmíněných závodů se město takřka přestalo rozvíjet.

Roku 1962 odešel Josef Forstner do penze a na jeho místo byl dosazen **Bohumil Oberreiter** (1919 – 1992). V době jeho úřadování začala oproti letům minulým závratnou rychlostí sílit bytová výstavba. Pro porovnání: v letech 1945 – 1964 vzniklo 24 nových bytů, v letech 1965 – 1974 již 319. ⁹⁾ Velký podíl na tomto čísle měla výstavba nového panelového sídliště v ulici Palackého, která začala roku 1971; ani ta však nemohla úplně nahradit nedostatek bytů a s tím související velmi pomalý rozvoj města. Soukromé rodinné domky vznikaly v 70. letech v prostoru školního pozemku (Alej svobody). V době působení Bohumila Oberreitera ve funkci byla dále věnována pozornost rozšiřování kanalizace, stavbě chodníků nebo opravě komunikací. Od roku 1963 bylo budováno výbojkové osvětlení. Velkým dílem se stala stavba nového vodovodu pro Polnou a Dobronín. Akce byla zahájena roku 1972 a dokončena o tři roky později, rozpočet na stavbu dosáhl 25 milionů korun. Roku 1979 byla zahájena výstavba moderní hasičské zbrojnice na Varhánkově ulici. Z dalších akcí bych zmínil např. přestavbu kina v letech 1967 – 1970, stavbu nové školky, přebudování Husovy knihovny aj. Bohumil Oberreiter setrval ve funkci 18 let, tedy do roku 1980.

Dalším v řadě předsedů MěNV se stal **František Pospíchal** (*1938). Zvolen byl na ustavujícím plenárním zasedání MěNV dne 19. června 1981. Za jeho působení byla roku 1982 zahájena plynofikace města, roku 1985 již mohlo plyn využívat 24 ulic. Dalším počinem se stala rekonstrukce Husovy knihovny. Dne 22. května 1982 došlo ke zrušení provozu místní lokální dráhy Polná – Dobronín. MěNV se věnoval i školství. Na jaře roku 1986 byla zbořena malá školní tělocvična a na jejím místě zahájena přístavba školní budovy s plánovanými 12 třídami. Dalším dílem byly přestavby Domu pionýrů a mládeže, I. etapa skončila v červnu roku 1983. Tímto byla dokončena a předána do užívání budova „A“. Další etapa vyvrcholila v listopadu 1986 předáním budovy C/D, to ale již za dalšího předsedy MěNV.

Tím se na ustavujícím plenárním zasedání výboru NV dne 12. června 1986 stal **RSDr. Miloslav Vlach** (1929 – 1991). Právě on vedl město v době skomírání komunistické moci, která dostala poslední ránu 17. listopadu 1989. Dne 27. listopadu 1989 vzniká v Polné Občanské fórum, se kterým zasedl Národní výbor k jednacímu stolu. Po jednáních v prosinci 1989 a lednu následujícího roku oznámil předseda Vlach demisi a dne 15. února 1990 ukončil své působení v úřadě.

Toho dne došlo k rozsáhlé reorganizaci pléna NV, bylo doplněno o 21 nových poslanců převážně z řad OF. Novým a také posledním předsedou MěstNV v Polné byl zvolen **Jan Petr** (1932 – 1990). Bohužel, patrně vysoké pracovní vyčerpání způsobilo, že již v září 1990 po delší nemoci zemřel.

Následující obecní volby se konaly dne 24. listopadu 1990. Nové obecní zastupitelstvo zvolilo starostou **Ing. Radima Janů** (*1937), nominovaného Občanským fórem. V této době bylo obnoveno soukromé vlastnictví a ve městě vznikají první soukromé firmy. Roku 1992 probíhalo několik významných stavebních akcí: stavba zdravotního střediska (otevřeno 28. května 1993), zahájení stavby autobusového nádraží, zřízení tělocvičny v Domě dětí a mládeže, rekonstrukce školní budovy v Poděbradově ulici (předána do užívání 1. 9. 1993), dále např. rozšiřování plynovodu, úpravy vodovodu a komunikací atd. V době starostování Ing. Janů vznikly v Polné další stavební lokality, a to nová ulice Na Hlíně, stavby RD v lokalitách U Hřbitova a na Aleji svobody. Po celou dobu probíhaly opravy zámku; dne 9. září 1994 převzalo Muzeum Vysočiny od města nově zrekonstruované východní křídlo. Asi nejvýznamnějším činem polenského MěÚ v této době (19. 5. 1994) se

stalo schválení stavby čistírny odpadních vod a kanalizačních sběračů – právě na doporučení starosty Janů, jejíž náklad dosáhl částky 100 milionů korun; stavba však bohužel zadlužila město na dlouhá léta. Ve dnech 18. a 19. listopadu byly konány volby a Ing. Janů se stal podruhé starostou. V září 1996 byla dokončena rekonstrukce Bakalářského domu na Husově náměstí, ve kterém našla sídlo Česká pošta, dům byl však vzápětí prodán. Z dalších činností Městského úřadu v této době bych jmenoval schválení bezplatného převodu synagogy do majetku Federace židovských obcí ČR roku 1994 (návrh radního MUDr. Pavla Zemana) nebo schválení prodeje městských jatek společnosti Spektrum, s. r. o., 27. června 1996.

V listopadu 1998 proběhly další obecní volby, starostou byl zvolen ředitel SOU na Kateřinově **Jindřich Skočdopole** (*1955), zatím poslední polenský starosta, který vykonává svoji funkci dodnes. Ten převzal správu města s 40 milionovým dluhem a z velké části zastaveným městským majetkem. Dne 26. června 2000 přibyla starostovi další funkce, stal se předsedou nově zřízeného Mikroregionu Polensko. Tuto funkci vykonává až dosud. Funkci zastupitele kraje Vysočina zastával od 12. listopadu 2000 čtyři roky. Od roku 1998 probíhaly opravy židovské synagogy, které vyvrcholily dne 5. září 2000 jejím slavnostním otevřením. V posledních letech je městem pořádána akce „Za Polnou krásnější“, při které se každoročně vyberou stovky tun přebytečného odpadu, což jistě přispívá k hezčímu vzhledu města a zamezování vzniku divokých skládek. Od roku 2001 probíhá generální oprava chrámu Nanebevzetí Panny Marie, kterou město Polná částečně financuje. Roku 2002 znovu ožil ve městě stavební ruch výstavbou RD v lokalitě Pod Horou a také stavbou domu s pečovatelskou službou, dokončeného v květnu 2003. Sám starosta Skočdopole má nemalé zásluhy na umožnění stavby 60 nových bytů v ulici Nad Háječkem. Další větší událostí bylo udělení praporu městu Polná. Po mnoha průtazích byl konečný návrh přijat, a tak mohl být prapor městu dne 29. května 2004 předán. Jednou z největších zásluh starosty Skočdopole je obstarání dotací na odbahnění rybníka Peklo, úkolu, jenž „strašil“ každého zdejšího starostu již od dob 2. světové války. Za působení J. Skočdopole v úřadě byly zavedeny pravidelné kulturní akce, např. Sváteční odpoledne na rynku, Hudební podzim nebo slavení adventu.

Tím výčet důležitých událostí a hlavních zásluh starostů končí. Závěrem bych chtěl popřát našemu 25. starostovi mnoho zdaru do dalších let a občanům Polné přinejmenším stejně úspěšné představitele města jako doposud.

Poznámky:

- 1) Hladík, B.: *Historický kalendář města Polné*. Polná, MNV 1969.
- 2) archiv KZHP, *Účetní zpráva a díkůvzdání za příčinou darů laskavě poskytnutých nešťastným obyvatelům města Polné, požárem dne 4. srpna 1863 navštíveným*, vyd. Podporovací výbor v Polné 1864.
- 3) Pro bližší informace o životě A. Pittnera odkazují na článek Miluše Skočdopolové v *Polensku* č. 3 a 4/1997 a č. 1/1998.
- 4) Prchal J.: *Biografický slovník Polenska, významní rodáci a obyvatelé regionu*. Polná, Linda 2002
- 5) Černý, B.: *Vražda v Polné*. In: *Hilsneriáda k 100. výročí 1899-1999*. Polná, Linda 1999, s. 15-123. (II. doplněné vydání: *Hilsneriáda – k 100. výročí píseckého procesu*. Polná, Linda 2000, s. 15-129.)
- 6) SOKA Jihlava, *Kniha památní města Polny počínajíc od roku 1836*. Kronikáři: Jan Alois Sadil, Antonín Lán, Antonín Pittner, Rudolf Sadil a Jindřich Volenec.
- 7) Podrobněji: Maštera, F.: *Hladová bouře 4. ledna 1919 v Polné*. In: *Ohlas VŘSR na Polensku*. Jihlava, 1972, s. 1.
- 8) SOKA Jihlava, *Pamětní kniha města Polné 1914 – 1934*. Kronikář Břetislav Rérych.
- 9) Kolektiv autorů, *30 let budování Polné*. Polná, MěNV 1975.

Literatura:

- Černý, B., *Vražda v Polné*. In: *Hilsneriáda k 100. výročí 1899-1999*. Polná 1999 (II. doplněné vydání: *Hilsneriáda – k 100. výročí píseckého procesu*. Polná 2000)
- Členové a organizace MNV Polná – spisy uložené v SOKA Jihlava*
- Hladík, B.: *Historický kalendář města Polné*. Polná 1969
- Kolektiv autorů, *Polná 1242 – 1992*. Polná 1992
- Kolektiv autorů, *30 let Domu pionýrů a mládeže Valentina Induse v Polné*. Polná 1988.
- Kolektiv autorů, *30 let budování Polné*. Polná 1975
- Pamětní knihy města Polné (SOKA Jihlava, fond Archiv města Polné)
- Pojmon F.: *Polná, popis dějepisný, místopisný a statistický*, vyd. vlastním nákladem, Hradec Králové 1897
- Prchal J., *Biografický slovník Polenska, významní rodáci a obyvatelé regionu*. Polná 2002
- Prchal, J.: *Dějiny Polné v datech – rukopis*.

Za cenné informace děkuji Jaroslavu Píšovi, Janu Prchalovi a Adolfu Skalákovi.

Složité historie zhořského hřbitova

Smrtí člověka se vždy zakončuje pozemský život ... Pro pozůstalé zde zůstává mrtvé tělo, se kterým se v různých dobách i různě nakládalo.

V tzv. pohanské době to bylo ukládání do pohřebišť se žárovými hroby. Na přelomu 8. a 9. století po Kr., kdy se vytvořily reálné politické a hospodářské podmínky pro vznik Velkomoravské říše, dochází vlivem křesťanství i ke změnám v pohřebním ritu. Nespálená těla nebožtíků jsou pohřbívána v přímé poloze ve směru západ-východ na pohřebištích – hřbitovech – kolem kostelů... Z velkého počtu svátostin (sacramentalia), které byly vyhrazeny farářům, měly ve farnostech nepochybně živý ohlas pohřby. Pohřební obřady se ve střední Evropě opíraly o římský rituál z roku 1614 a pozůstávaly ze tří částí: přenesení mrtvolky z domu do kostela, rekviální mše a uložení mrtvolky do hrobu. Někde však chyběly církevní obřady vůbec. Stávalo se, že v odlehlých vsích, v zimě těžko přístupných, byli zemřelí pochováváni bez kněze. Diecézní agentura doporučovala, aby zemřelí byli pohřbíváni 12 hodin po smrti, případně po dvaceti hodinách, šlo li o náhlou smrt. Postupně se vžívala státní sanitární nařízení, podle nichž se nesměla mrtvá těla pohřbít dříve než po 48 hodinách, nešlo-li o zemřelé na mor nebo neštovice. Státní úřady věnovaly – zvláště za Josefa II. – pohřebnictví značnou pozornost. Takzvané osvícenství získalo nesporně zásluhy o zproštění pohřebních obřadů od barokní teatrálnosti a vrátilo této svátostině její původní střízlivost. V duchu tolerance spočinuli na tomtéž hřbitově katolíci i nekatolíci. Novými sanitárními předpisy se změnil k lepšímu i vzhled hřbitovů, jež musely být obehnány zdí a tak chráněny před pasoucím se dobyt看em. Zákaz pohřbívání v kostelních kryptách vedl ke stavění pomníků na hřbitovech, a nemálo přispěl i k jejich mnohdy vzácné umělecké výzdobě. Už od 18.století byla vyvíjena snaha nahradit církevní pohřební obřady světskou ceremonií. Tuto iniciativu vyvíjely především zednářské lóže a v období komunistického totalitního režimu zejména státní moc se zřejmým záměrem zbavit církev účasti při jednom z vážných okamžiků lidského života. Začínající snahy už v renesanci spalovat mrtvolky byly v počátku církevně zakazovány, dnes je kremace možná i s církevním obřadem ...

A nyní v krátkosti sledujme záhadnou a složitou historii zhořského hřbitova. Někdy v průběhu kolonizační vlny v druhé polovině 13. století byla založena i Zhoř, v horní části s kostelem sv. Markéty (připomíná se již roku 1339) i s okolním hřbitovem, farou a tvrzí. Je nepochybné, že první hřbitovy byly

vesměs kolem farních kostelů. V těchto místech zhořský hřbitov zůstává dodnes. Byl však na čas přemístěn.

Zásahy císaře Josefa II. (1780 – 1790) prostřednictvím zřízené dvorní duchovní komise do církevního práva, bohoslužebného ceremonielu a do církevních zvyklostí byly dalekosáhlé. Zdokonalený farní systém měl sloužit nejen duchovní správě, nýbrž i státu. Faráři byli povinni oznamovat lidu z kazatelen i úřední nařízení a vyhlášky, nabádat jej k plnění zákonů Božích, ale i k poslušnosti světské vrchnosti. Faráři se tedy ve skutečnosti staly nejnižšími jednotkami státní správy. Po strážce duchovní byli faráři pod dozorem děkanů (vikářů), na které dozíraly krajské úřady. Některá nařízení lze vysvětlit hygienickými důvody: aby byly hřbitovy zřizovány mimo obce (na okraji vesnic a měst), aby byly hroby zasypávány vápnem, bylo zakázáno pochovávat mrtvé v kostelech do krypt. Nejvíce byl lid pobouřen nařízením o pohřbech... Z nepochopitelných důvodů – prý z obavy, že pořizováním rakví pro každého nebožtíka se zničí lesy, komise nařídila, aby každá farnost měla jednu obecní rakev, v níž měly být donášeny na hřbitov mrtvoly zašité do plátna, tam z ní vyňaty a uloženy do hrobu ... Větší spotřebou plátna měli mrtví podpořit domácí tkalcovský průmysl. Lid se však pohřbívání „v pytli“ postavil na odpor a císař, rozmrzen tím, že občané jsou ještě tak málo osvětlení, nařízení odvolal.

Toto nařízení komentuje i polenský rodák P. František Pojmon ve své publikaci *Polná – popis dějepisný, místopisný a statistický* na straně 63: (vydání r.1897) „R. 1784 vydáno nařízení z Vídně, aby mrtvoly lidské ne v truhlách, nýbrž v pytlích pochovávány byly. Nařízení to způsobilo velikou nevoli a brzo bylo odvoláno. V Polné pouze čtyři až pět osob tímto způsobem pohřbeno.“ Z mnoha nařízení se ve zhořské farnosti zřejmě dočasně uskutečnilo přeložení původního hřbitova kolem kostela za tehdejší vesnici, která končila dnešními čp.32 a 46. Nový hřbitov byl zřízen na části pozemku parc. č. 101. Byly to bývalé nadační farní pozemky, v urbáři z roku 1585 zde zvané „kněžské louky“ u blízkého rybníka dodnes zvaného Kněžský (parc. č.103), který rovněž kdysi náležel faře. Na starých mapách je toto místo označeno křížem, neboť prý zde stával velký dřevěný kříž.

O založení tohoto nového hřbitova ve Zhoří svědčí latinsky psaný zápis ve farní matrice zemřelých, pořízený za čtvrtého lokálního kaplana Jana Calasantia Steltzla, který zde působil v letech 1782 až 1802. Zápis v překladu zní následovně:

„Především z dovolení nejdůstojnější biskupské konsistoře ze dne 18.června 1789 č. 869 byl nově zřízený hřbitov mimo obec posvěcen Janem Calasantiem Steltzlem, lokálním kaplanem. Proto od onoho dne všichni v Pánu zesnulí se na něm k věčnému spánku ukládají, jako následující dítě, které zde první

místo obdrželo: Matěj, dítě Antonína Wostala, Zhoř č. 5, jeden den staré, slabost, pochoval P. Aquilius Politzer, ord.Cap. cooper. “

Existenci a umístění tohoto hřbitova dokumentuje i několik zajímavých okolností. Jednak je to zápis bývalého správce místní školy a obecního kronikáře Theodora Malce v Pamětní knize obce Zhoře, který doslovně uvádím: „Z jakých příčin byl nový hřbitov za vesnicí na parcele č. 101 zakládán, když hřbitov okolo kostela zcela jistě byl a trval, jest záhadou. Pisatel této kroniky ani od nejstarších obyvatelů obce ničeho se nemohl dozvědět. Nejstarší rodák zhořský, učitel Josef Coufal, který celou řadu let zde působil a ještě dnes ve vysokém stáří devadesáti let neobyčejnou pamětí se vyznamenává, nemohl mi podati docela žádných zpráv. Ale i jiní staří obyvatelé zdejší o tomto novém hřbitově nemají docela žádných pozitivních vědomostí. Jen na staré katastrální mapě – tuším z roku 1835 – na parcele č. 101 vyznačeno místo označené křížem, známkou, že tu kdysi stával kříž. Ale ani o tom nikdo nemohl podati jistých, věrohodných zpráv. Část této parcely č. 101 koupil tuto psaný kronikář na postavení rod. domku – právě to místo křížkem označené. Při kopání základů nepřišlo se na nic. Když pak dělníci dne 9. května r. 1925 kopali sklep, narazili na tři rakve, vedle sebe položené, černě natřené a téměř úplně zachovalé. Jedna byla na jeden metr, druhé dvě 180 cm dlouhé. Při otevření jich shledáno, že jsou úplně prázdné. Ani sebemenší částičky z lidského těla – kosti, vlasy – ani zbytky šatů neb snad nějakých devotonií (křížek, růženec, medailonek) nebylo nalezeno. Kdyby v rakvích byla skutečně lidská těla pochována, musely být po nich – dle dobrozdání polenských lékařů – zůstati zbytky kostí. Musely tedy býti uloženy rakve do země prázdné. Proč asi..? Toť záhada – již ztěžá lze rozluštití..! Rok 1789 spadá do panování císaře Josefa II., jenž zakázal pohřbívání okolo kostela a poručil zakládati hřbitovy venku. Josef II. r. 1790 zemřel a mnohá jeho nařízení zrušena a odvolána. Je škoda, že ani v kronice farní ani v matrice nedočítáme se docela ničeho, kdy se na novém hřbitově přestalo pochovávat.“ Tolik zápis kronikáře Theodora Malce.

Naskytá se zde i domněnka, že snad tento hřbitov byl pouze formální – ke splnění nařízení daných státními úřady. Že snad na tomto nově zřízeném hřbitově byly ukládány rakve prázdné a těla zemřelých byla v tajnosti pohřbívána na starý hřbitov kolem kostela? Nevíme ...

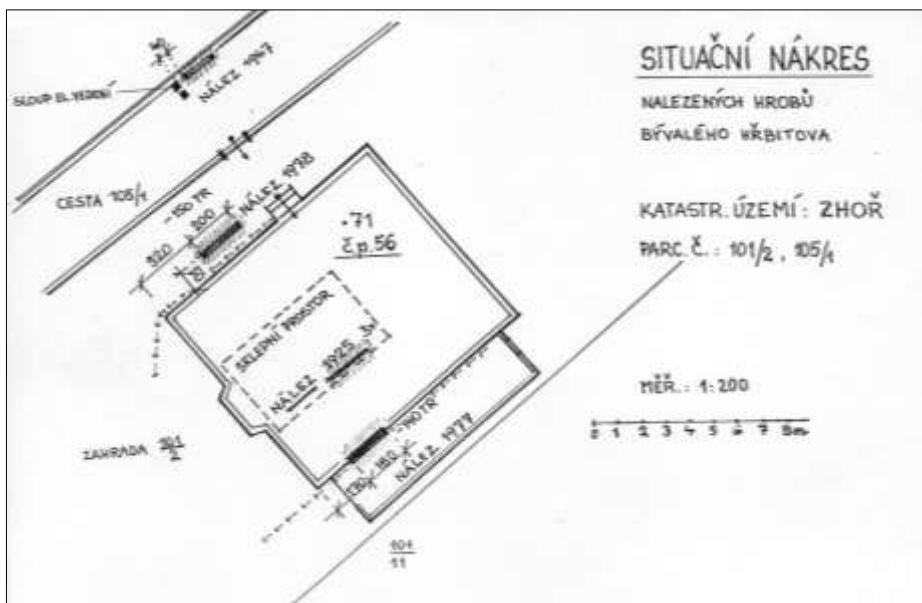
Shodou okolností jsem rodinný dům čp.56 s příslušnou parcelou č.101/2 v roce 1963 koupil od dědiců po rodině Malcově, a tak i já mohu podat několik zajímavých poznámek kolem této záležitosti. Dne 20. května 1967 při výkopu rýhy pro potrubí obecní kanalizace podél cesty parc. č. 105/1 byly objeveny rovnoběžně s výkopem v těsné jeho blízkosti (naproti vchodu do rodinného domu čp. 56) zbytky rakve se dvěma částmi lebeční kosti. Rakev, dlouhá 163 cm, byla uložena v hloubce asi 120 cm od stávajícího povrchu terénu.

Nález dosvědčuje fakt dřívějšího hřbitova, na který se asi skutečně pohřbívalo a který patrně nebyl jen „symbolický“ z let Josefa II!?

V červnu roku 1977 při výkopu rýhy pro odvodnění stávajících základů mého rodinného domu jsem pod kamenným základovým zdívkem našel zbytky dřevěné rakve (respektive její spodní část s bočními prkny), již značně ztrouchnivělé. Horní víko chybělo. Rakev byla dlouhá asi 180 cm, položena rovnoběžně se základy v hloubce asi 140 cm od současného rostlého terénu. Při odkrytí těchto zbytků borových prken jsem nenalezl žádné kosterní pozůstatky lidského těla.

V dubnu roku 1978, rovněž při výkopu rýhy pro odvodnění základu domu ze severní strany (podél obecní cesty parc. č. 105/1) při vchodu do budovy, jsem rovněž vykopal postranní část ztrouchnivělé dřevěné rakve. Nacházela se v hloubce asi 150 cm od terénu. Ani zde nebyly žádné kosterní pozůstatky.

V roce 2002 při strojním výkopu rýhy pro plynofikaci v horní části obce, uprostřed místní komunikace parc. č. 105/1, naproti vchodu do domu čp. 56, byla opět vyzdvížena spodní část rakve již značně ztrouchnivělá. Opět zde nebyly nalezeny žádné kosterní pozůstatky.

Kdy se na tomto nově zřízeném hřbitově přestalo pochovávat není nikde písemně zaznamenáno, ani zda původní hřbitov kolem kostela trval, nebo kdy byl obnoven. Nálezy prázdných rakví dnes lze stěží vysvětlit a rovněž tak i představit si, že by šlo o splnění státních směrnic. Naskytá se i domněnka, že by snad šlo o jakousi exhumaci od pozůstalých a přenesení zůstatků z někte-

rých hrobů na původní hřbitov po zrušení tohoto hřbitova. Dle dřívější zprávy hrobníka Stanislava Budína je v prostoru podél hřbitovní zdi (mezi márnicí a budovou čp. 8) ve vykopané a zahrnuté šachtě značné množství naskládaných lidských kostí. Snad by tento fakt mohl tuto domněnku podpořit?

Do poloviny 18. století náleželo povolení k exhumaci hrobů do kompetence biskupské konsistoři, bylo-li nutné ji provést v zájmu spravedlnosti. Je však znám i případ z roku 1775, kde se v jedné farnosti rozšířila pověra o upírech na hřbitově a konsistoř na nátlak rychtářů z okolních obcí povolila exhumaci většího počtu hrobů v domnění, že tím učiní pověře konec. Později však bylo rozhodnuto, že napříště povoluje exhumace pouze světská instance. Dle hřbitovního řádu z roku 1943 (§ 22) povolení k exhumaci na místním hřbitově uděluje biskupská konsistoř v Brně společně s Okresním úřadem v Jihlavě. Ovšem v 18. století mohlo být vše provedeno i bez povolení příslušných úřadů.

Jak to opravdu bylo s pohřbíváním na novém hřbitově ve Zhoří zůstává do dnes tajemstvím.

Pozn.: veškeré nálezy zbytků rakví viz situační nákres.

Jan Prchal

Kamenný most a mlýn na Lutriánu

Několik set metrů za Věžnicemi je ze státní silnice z Polné do Havlíčkova Brodu ve směru od Polné odbočka vlevo – spíše udržovaná polní cesta, než silnice. Nenápadná komunikace vede přes starý kamenný most k samotě – Lutriánskému mlýnu. Kamenný most přes Šlapanku je jedním z nejstarších v Čechách; vedla tudy stará zemská cesta od Smilova do Polné. Most se nedávno dočkal důkladné rekonstrukce. Při slavnostním otevření byla veřejnosti také zpřístupněna informační tabule, kde je možné si přečíst tento text:

„Most se nalézá na jednom z nejdůležitějších spojení raně středověké české stezky, které zajišťovala Haberská stezka. Stezka a její odbočky patřily mezi klasické komunikační systémy, spojení středních Čech s jižní Moravou. Vlastní Haberská stezka začínala v Praze, pokračovala po trase Trstenické stezky až do Čáslavi, odtud vedla samostatně přes Potěhy, Okřesaneč, Golčův Jeníkov, Habry, Kněž, Tis, Skuhrov, Havlíčkův Brod přes Sázavu na Svatý Kříž, Štoky na Jihlavu, dále na Moravské Budějovice a do Znojma. Odtud pak odbočkou na Hnanice a Chvalovice. Samostatnou odbočku tvořil úsek mezi Havlíčkovým Brodem a Polnou, který vedl přes Věžnice. Z Polné odbočovala opět řada lokálních komunikací, například směrem na Olomouc nebo Slavonice. Most o

třech mostních obloucích překlenuje říčku Šlapanku za obcí v blízkosti mlýna nazývaného U Lutriána. Je vyzděn z nepravidelného lomového kamene a je opatřen proti proudu dvěma zašpičatělými náběhy. Přesnou dobu jeho vzniku nelze s jistotou určit, neboť se dosud nepodařilo nalézt v písemných pramenech zmínku o jeho výstavbě. S určitostí však lze konstatovat, že jednak po stránce materiální a konstrukční, jednak vzhledem k jeho poloze na staré zemské stezce, se řadí mezi naše nejstarší mosty. Oproti dochovaným „velkým kamenným mostům“ přes Otavu v Písku a Karlovu mostu v Praze, u kterých je doba vzniku známá, je most ve Věžnici svými rozměry menší. Budování dopravních staveb brodů nebo mostů v průběhu 13. a 14. století bylo na tehdejší stavební možnosti jistě velmi náročné a pokud neexistují spolehlivé písemné doklady, lze jen o časovém určení vzniku věžnického mostu spekulovat. Nabízí se však srovnání s dalším nedalekým kamenným mostem v Ronově u Příbyslavi, o kterém se sice také nenalezly přímé písemné prameny, ale dobu jeho vzniku v 16. století lze odvodit z nepřímých písemných dokladů. Řadíme-li Ronovský most do tohoto období renesančního stavitelství, stavební konstrukce i materiállové zpracování věžnického mostu vypadá poněkud starší.

Počet mostů na našem území přesahuje číslo deset tisíc, zejména o těch mladších existují přesné údaje, plánová i fotografická dokumentace. O těch

starších mnohdy mnoho nevíme. Je to však výzva pro badatele, kteří se zabývají archivními dokumenty a mohou narazit třeba jen na nepatrnou zmínku, která pomůže určit dobu vzniku nebo alespoň prohloubit znalosti o tomto unikátním historickém mostu...

Most byl opraven z finančních prostředků obce Věžnice a krajského úřadu Kraje Vysočina. Opravu mostu prováděla firma První humpolecká stavební s.r.o. Odborný dohled nad opravou měl Národní památkový ústav v Brně a Památkový odbor Magistrátu města Jihlava. “

Jak je z textu patrné, více informací o této jedinečné památce v okolí Polné se ze starších pramenů nejspíš nedozvíme. Přes most jezdily do mlýna zemědělci z okolí – z Kamenné, Věžnic, Šlapanova, Šachotína a dle potřeby i z Polné. Mlýn je od mostu vzdálen pár desítek metrů. Koncem 18. století byl majitelem mlýna Matěj Laštovička. Samota patřila pod správu obce Šlapanov nebo Dolní Věžnice. Pro celkovou ilustraci místa je třeba zmínit severozápadní dráhu; železniční trať z Jihlavy do Havlíčkova Brodu tudy vede jen necelých sto metrů od mlýna. Elektrifikována byla v roce 1966.

Počátkem 20. století patřil mlýn Josefu Laštovičkovi. Jako perličku si připomeňme zápis z Pamětní knihy města Polné. Ve dvacátých letech 20. století byl „navštíven“ lupičem. Kronikář Břetislav Rérych zaznamenal: „1924 – Velkou senzací prosince bylo po celém okolí přepadení mlynáře A. Laštovičky v Lutriánském mlýně a jeho služby, kteří ošetřeni byli MUDr. Michálkem a dopraveni do nemocnice. Lupič zasadil mlynáři a služce těžké rány tyčí do hlavy, ale na pokřik služby utekl. Později označen byl z přepadení lupič Krása.“ Dodejme ještě, že poslední mlynář Václav Laštovička byl za I. světové války čtyři roky v zajateckém táboře na Sibiři a do mlýna se vrátil až v roce 1918. Dožil se vysokého věku. O objekty se po celý život pečlivě staral; o tom a mnohém jiném svědčí jeho osobní zápisky, které zanechal v pečlivě vedené kronice. Nebude na škodu některé jeho poznámky zmínit. Vzhledem k tomu, že v textu se objevují pomístní názvy a výrazy z místního lidového podřečí, jsou poznámky přepsány bez úprav. Vynechány jsou pouze informace o rodině. Kronika začíná zeměpisnými a historickými údaji:

Poloha Lutherského mlýna, samoty Dolních Věžnic č. 14 ležícího u silnice, stavěné roku 1906 – 1907, spojky to Šlapanov Polná, vzdálenost 8 km, od Věžnic vzdálen necelý jeden km, od Šlapanova více jak dva km, od silnice pak 200 – 300 m. Dlážděnou cestou přes starobylý most, kdež se dělila Zemská stezka, aneb solná cesta od Haberské cesty směr Praha východ průsekem lesních strání na Polnou a dále na Moravu, jak jest psáno ve Štockých Pamětech, stezka to, kteráž se vyhýbala bahnitým cestám u Jihlavy, což opět psáno v knize historie Města Polné od děkana Pojmona.

Zajímavé jsou postřehy mlynáře o stavebně historických souvislostech mostu s mlýnem:

Že mlýn v dávnověku již na soutoku potoka Šlapánka od Polné a Věžnic a Zlatého potoka od Strítěže a Štoků od Kamenné stával potvrzuje společná stavba obvodových zdí u splavu spojených společně s mostem. Dále pak povídkové knihy se zmiňují o starém to mlýnu Lutherském mezi Věžnicí a Šlapanovem, skrýše to různých stupků z různých hradišť Hadrburka u Pohledu, Kačenčině buku, hradu Ronovce, Češice, Dolní Dvůr a různé.

Václav Laštovička zvažoval i vznik názvu „Lutrián“. Jeho dedukce jsou pravděpodobné:

Poddanstvím patřily Věžnice pod Polnou. Roku 1597, 3. listopadu prodal Polnou poslední mužský potomek Jáchym Ondřej z Hradce panu Hartvíkovi Žejdlíci ze Schönfeldu za 119 000 kop, národnosti německé vyznání Lutherského, zemřel 20. 1. 1603 pochován v Polné v kostelní kryptě. Zda usedlík na mlýně byl též vyznání Lutherského a tím toto jméno dostal se zjistit nedá.

Ve mlýně rodina Laštovičkova pečlivě uchovávala důležité rodinné doklady, smlouvy, nabývací listiny apod.:

Dle smlouvy kupní bylo při hospodářství 22 mír polí a 2 míry lesa, z toho bylo roku 1787, 24. oktobra, Šimonem Dobrovolným na mlýn N. 14 od Josefa Kreuzmana N. 13 převzato k obdělávání as 13 mír takže původně při mlýně mnoho neobdělávali, kam přišly ony 2 míry lesa, jak jest psáno, nikde žádný nebyl. Roku 1815 přikoupena od č. 8 zahrádka u mlýnice k výpustné strouze za 50 zlatých. Tatínek přikoupil pole a les též as 5 ha, a já též pole a les výměry 5 ha. Celkem bylo nyní pozemků: hospodářských 14,5332 ha, lesů 5,7254 ha, celkem 20,2616 ha.

O mlýnu a jeho chodu v I. polovině 20. století, jakož i o jeho uzavření Laštovička zaznamenal:

Mlýn sloužil dříve rolnictvu pro semletí vlastního obilí, jehož se semlelo 15 – 20 vagónů ročně, jak kdy. Po 20. letech 20. století vzájemnou konkurencí zůstávala samota opomíjena, hledal se tudíž další semelek v mletí obchodním pro pekaře v Polné a Havlíčkově Brodě, čímž se ztráta opět hradila. Mletí pro mlýny usměrňován. Dle kontingentu a přidělu obilí z let 1940 přidělen semelek mletí námezdního 1640 q a mletí obchodního 1715 q, dohromady 3355 q. Přišel rok 1948, stoleté zrušení roboty rodu císařského, mletí obchodní zestátněno monopolem, nadešel rok 1951, námezdné mletí koncentrováno a 16. srpna mlýn zaplombován úplně. Na protestní žádost pak šrotový kámen pro vlastní potřebu uvolněn.

Splav sám patřil dříve pod údržbu panství proto byl mlýn poplatkový, mnoho-li nevím, až v roce 1849 bylo právo vlastnické převedeno za 50 zl. listinou Gründentlastungstabelle na mlýn. Splav silně opravován tatínkem po

smrti dědečka, který koupil v 70. letech 2 ha lesa v katastru Kamenná z něhož byl roku 1878 přestavován. Nově stavěn celý ze dřeva roku 1903, hodně opraven 1923. Roku 1946, z jara bylo málo vody a pěkné počasí, jsme se se stavitelem Fikarem z Příbyslavi dali do stavby kamenné. 50 m kamene ze Šlapánovské skály u silnice. Celou dřevěnou konstrukci mimo přední stěny štětu jsme strhli, vydláždili kamenem, zalili betonem a pěkně uděláno.

Stručně ještě z dalších, místy heslovitě psaných poznámek mlynáře Laštovičky (jsou chronologicky seřazeny; některá slova nebylo možné přečíst):

Přehled staveb

Dříve žádné výtahy ve mlýně nebyly, vše se muselo vynášet od zdola od moučnice po vytřepání mouky nahoru zpět na kámen a tu vypomáhali lidé od mletí též sami.

Tak roku 1811, 22. prosince mlel u nás z Kamenné Bačka č. 23, večer svítilo se třískami, chtěl se podívat do moučnice jestli je napadaná mouka. Vzal hořící třísku, odhrnul plachtu u moučnice, prach moučný se vznítil, vybuchl. Jeho to zabilo a celý mlýn shořel s ostatními staveními. Na špici štítu u chléva přestavěného 1933 bylo napsáno červenou barvou Johann Laštovička (srdčko) 1812. Dřevěná roubenice u mlýna a střecha nad mlýnem a obytným stavením jest dosud.

1888 – Stavěna šindelka a převod od třetího vodního kola.

1889 – Koupěna šindelka cirkulárka od Procházky mlýn Šlapánov.

1890 – Řezačka a fojr od Sázavského Polná.

1892 – Vodní kolo k dolnímu ke stupám na kroupy. 28/4 vysvěcena kaplička.

1893 – Ruční mlátička od Sázavského Polná za 77 zl.

1894 – Dáván výtah k špicovému kamenu, vodní kolo k horním opraveno.

1894 – 26/5 – Stavba kolny, 16/10 transmise k výtahu špicovému dubový hřídel z Pardubic jest ještě zdravý, 13/9 fojr za 28 zl.

1895 – Chlebový cylindr do mlýna od Konvalinky z Luk.

1895 – Koupěna od Konvalinky v Lukách cylindr moučný, sortier (třídící stroj) a dva výtahy. Postavením tohoto šlo pak všechno samo a mouka byla hodnotná a čistá. V březnu při velké vodě silné ledy protrhly hráz louky od splavu k silnici 16 m šíře což dalo mnoho práce.

1897 – Stavěna kolna jejíž polovina dosud stojí, polovina rozšířena spolu se stodolou.

1897 – Kácen silný topol pod stavením úplně zdravý, poríženy z něho velké necky na paření prasete jež slouží dodnes.

1901 – Starý špicový kámen vyměněn za nový.

1902 – Vodní kolo k dolnímu chodu. Francouzské kameny do mlýna.

1903 – Stavba celého splavu ze dřeva, trámů sekanych a fošen. Vytrása-dlová mlátička od Sázavského místo ruční z r. 1893.

1904 – Koupeno pole od Bastla (???) č. 20. pole na kopci , směna pole za louku za mlýnem Grödlem.

1906 – Troje okna do světnice a dveře do síně. Dřevěné zdivo u mlýna rákosováno a ohozeno.

1907 – Elektrický zvonek od oken z pokoje do světnice. Strouhadlo na řepu.

1908 – Převod drátěnými lany do stodoly na mlátičku, dříve se mlátilo dole v šindelce, muselo se tam obilí vozit trakařem.

1909 – Přestavba bytu na dvě místnosti a klenutí v síni. Kamenný štok na kroupy

1910 – Nová řezačka místo staré z r. 1890 – 110 zl.

1911 – Přestavba ve mlýně, válcová stolice, loupáčka s příslušenstvím a vodní kolo k hornímu.

1912 – Podlaha a dveře v pokoji.

1912 – Koupeno pole od Veistra (zřejmě Wistera) z Kamenné. V r. 1914 úprava hranic u pole za chlivem.

1913 – Plot u zahrady 17 kamenných sloupků. Stavítka u kapličky.

1914 – Kryto eternitem mlýn a stavení – bratři Tulinger Čáslav.

1914 – Zavražděn následník trůnu 28. 6., válka vypovězena 26. 7. Já narukoval 28. 8. do Čáslavě, do zajetí přišel 29. 11. 1914. Vrátil se 24. 11. 1918.

1915 – Dělaný stavítka strouhy u kapličky.

1915 – Žací mašina na obilí. Třetí vodní kolo spadlo převod na mlácení od dolního.

1917 – Dva zedníci zídku pod lednicí, pumpa na močku.

1918 – Těrována střecha.

1919 – Paleční kolo k hornímu kolu. Novotný Poříč – nová šindelka místo staré z r. 1888. Opravován štět na splavě.

1919 – Koupen les od Frühbauera č. 18.

1920 – Nová střecha nad pokojema.

1921 – Stavba 6 HP naftového motoru a výměna za 10 HP v listopadu. Nová mlátička od Musila Brod místo staré z r. 1903. Plot u kapličky 6 kamenných sloupků.

1923 – Splav silně opravován. Koupena špička pole u mostu od Benešhajzlu.

1924 – Vožen kámen drobný ze Šlapánovských polí dnes u hřbitova. Kámen potřeba na silničku od splavu k nám, ¼ hotova. Směna políčka u žlíbku, naše za obecní u lesíka. Protesty sousedů proti směně pole a louky. 28. 12., 5-6 hod. večer přepadení od lupičů – Šuster a Krása; 4 týdny jsem byl v nemocnici v Brodě.

1925 – Oplocení dvora, dvoje vrata, zeď za hnojištěm, šindelka, kousek silnice ohrazená a dole oploceno k vratům. Socha Marie do Hradce k opravě. Opět kousek silničky. Koupeno pole od kamenského koláře.

1926 – Stavba výměnku. Opět kousek silničky.

1927 – Montér Vykydal opravoval motor. Silnička dokončena.

1928 – Montér od Josefa Prokopa a synové smirkoval loupačku.

1929 – Silné mrazy 29 – 30. Stavba studny a vodovodu, pumpy do stavení a do chléva. Na výměnku lepenka překryta taškami cementovými. Koupen těžký Fritzek od firmy Wolframs Jihlava.

1930 – Bramborák od Musila Brod. Dynamo a elektrické světlo od Prokopa Pardubice. Filtr sací do mlýna Fantl Praha. 27 ovocných stromků od Radouše Polná.

1931 – Stavba stodoly, rovinný vysévač Holzbauer Řetenice Teplice. Koupen les od Fujta. Secí stroj Melichar, kultivátor Červinka Čihák, napáječka st. Chlív.

1932 – Koupena kobylka Elka z u Jihlavy , štít u mlýna dřevěná prkna. Vůz fasuňek od Musila Polná, štět na splavu opraven.

1933 – Stavba nového chléva, napáječky ze starého chléva z r. 1930 rozmnoženy a přestavěny do nového. Koupena druhá stolice do mlýna Prokop Pardubice. ke splavu, Červenka Kolín a žací stroj větší. Vodní kolo k dolnímu F. Veselý z Veselí u Bohdalova.

1934 – Přestavba spodní zdi kuchyně a světničky. Těžký Fritzek z r. 1929 prodán Nimrichtovi Šlapanov a koupen lehčí Fritzek z , kterého vzali Rusové 1945, pumpa na močku Rousek a synové, rezervoár nad franc. kame- nem stržen, dáván tam sortýr. Jáma na močku. Druhá stolice stavěna, výraž- kový cylindr dán na půdu.

1935 – Nový sklep za chlívem, plachta na vůz na mouku. Lorenz sekerník náboj do kol palečných. U horního kola nové podeňky. Koupeno pole od Be- nešhajzlů, směr za mostem.

1936 – Rovinný vysevač střední k Prokopům Pardubice na předělání na čišťení krupice. Předělávání ve mlýně, Altrichter Kamenná. Od Rychtáře transmise a ložiska na přestavbu stodoly začalo vyvážet pod kolnou hlouběji.

1937 – Širší mlat pro mlátičku a převod do stodoly transmisí. Mimo zedníků opět Altrichter. Vozík na pytle, Prokop Pardubice.

1938 – Začátek vykopávky pro větší kolnu, pohrabáč a travní stroj Knotek a spol. od Pavlíčka Polná. 22. 9. mobilizace koní do Jihlavy. 28. 10. a 11. 11. koně zpět. Zapřahaly se krávy do orání. též jeden den dva vojáci s koňmi.

1939 – Stavba kolny kryta eternitem a eternit na stodole také překryt nově, málo byl přeložen. Míchačka na mouku od Prokopa Pardubice. Hromosvod od Müllera z Litovle.

1940 – Marek Nové Dvory nová mlátička s výfukem plev. Gustav Fuss. Stará z r. 1921 prodána Šorfovi do Šachostína. Kamna do světnice Skalák Polná. Poděšín vůz gumák. Kartáčovka a tarár (???) Prokop, Stránský Bělá trakař a vozová kola.

1941 – *Protrhla voda hráz na Lomichalově louce, deset dnů zaváženo.*

1943 – *Oprava pumpy Fikar.*

1944 – *Návrh krajského výboru na zastavení mlýna. Na protest obecního výboru mlýn zůstal v provozu.*

1945 – 20. dubna ráno v 7 hodin shořelo dynamo. Z rozkazu okupačního vojska něm., které zde bylo ubytováno na půdě na seně nad stájemi muselo být stále v provozu. Hlíдали mosty přes dráhu. Nové dynamo od Prokeše z Příbyslavi. Žací stroj Povolný Bukovno.

1946 – *Stavba splavu z kamene a betonu. Perutěk loupáče.*

1947 – *Zakoupeny dvě vodní turbíny, ale stavba dále neprováděna. Ostnatý drát Druž. kovářů Praha. Plechová střecha nad motorem. Spadla zeď u staré kolny a příčná zeď vzadu pro sklep, zedníci Kopecký, Neubauer, Šlajs.*

1948 – *Nový pískový kámen šroták Prokop Pardubice. Výfuková rezačka Suchý Jouza a Čáp Chrást. Pytle popruhy naběráky. Založeny pastviny.*

1949 – *Nové vantroky a sběh uprostřed splavu. Špatně zastaveno.*

1950 – *Medomet Včelařský spolek Praha. Manžety k pumpě. Oprava spáleného dynamu Trefulka Žďár. Větrem se svalil silný topol pod stavením odspodu prohnílý.*

1951 – 15. srpna *Valchářem od okresu Brod mlýn zastaven a zaplombován.*

1952 – *Vodovod nad chlév s betonovým rezervárem a železný rezervár nad rozbouranou pekárnou od Rybáře H. Brod. 12. 11. Fanouš na brigádu do Ostravy.*

1953 – *Tomendal opravoval Měnová reforma 1:5 aneb 1:50.*

1954 – *Horní vodní kolo z roku 1911 spadlo. Zůstal jen modřínový hřídel a paleční kolo uvnitř 30. 4.*

1955 – *S Mrkosem opravováno a sešroubovány stoličky u dolního kola. Stavěna betonová hrobka 8. 10. Dvě fůry písku proti nádraží s bryčkou a koňmi, 11. 10. Štohondl 3 fůry kamenů. Pro hrobku vykopal hrobař 12. 13. a 14. října. Mrkosem betonováno 26.10. a 27.10. já sám opravováno odpol.*

1956 – *Sám jsem postavil betonovou desku pro pomník jako opěradlo.*

1957 – *Dobrovolný Kamenná výpusty stavítek u kaple, řezány palce k dolnímu palečnímu kolu.*

1958 – 22. 7. *jsem přestal jezdit pro krmení. 22. 11. 19 jalovic ke krmení. 1/12. první důchod 1041,- za 3 měsíce.*

1960 – *Lacina kovář opravoval pumpu, nový koš do studně.*

1959 – 4. 7. *odpol. Brož, Franc. a Ant. (synové) a já jsme postavili pomník u hrobky. 3. 11. Brož s koňmi, Antonín a já jsme jednou fůrou kříže černý a bílý na nový hřbitov. 18. 11. odpol. Brož, a já převezli desku a rámy, jeto dvakrát. 21. 11. odpol. Brož, a já vše usadili. Náš bílý kříž dán Dána černá skleněná deska s jeho jménem obruba ke hrobu a vše upraveno.*

1961 – *Lacina kovář různé opravy. Kamnář Dušánek z Přibyslavi nová plotna v kuchyni a zeď obložena dláždami. Vavroušek a Syrovátka zazdili 3 nová okna do dvora a podlahu z betonu v koupelně dělal Vavroušek.*

1962 – *Tošer Věžnice maloval.*

1963 – *Tošer maloval. Tomendal spravoval čep u vodního kola byl uvolněn a s Landou dávali palce do společného kola. Pumpa nová do zahrádky přiveženo 14 betonových zakl.*

1964 – *Plynová kamna z Chotěboře. Kamnář Dušánek pod ně dláždil. Tomendal žlábek na vodní kolo, sloupky a trámky nad vantroky. Dával dvojí asfaltovou lepenku nad starý sklep 5. 4. Fanouš 6 fůr kamene a 20.6. 5 fůr kamene z Bratčic.*

1965 – *Dva Mühlfeitové a Štohanzl betonovali základy pro plot k zahrádce, železné sloupky a drátěné pletivo. 4 kamenné sloupky dány na dvůr na zahrazení a dva rozseknuty na schody. Tomendal a Štohanzl podlahu v kuchyni a světnici ze škváry a dřevotřísky a vše asfaltováno. Kámen k zahrádce z Hor. Věžnic, písek z Železných Horek. 27. 2. dobytek odveden, přestal krmit.*

1966 – *Žádost Národnímú výboru a Okresu na povolení těžby dřeva na opravu splavu. Čtyři silné olše, modřín a doubek skáceny, převezeny s družstevním řezivem v Lipé k Humpolci. Fanouš rozebíral šindelku a Tomendal předělával pro něj na kolnu, vše si dovezl a sám postavil. Cementové tašky na střechu též. Tomendal a Štohanzl opět škvárovou a dřevotřískovou podlahu na výměnku. Záškode Dobronín opravoval komíny. Na nový kámen přidělána jedna zděř ze starého kamena. Červen začala elektrická dráha jezdit.*

1967 – *Já 7. 2. Dům zdraví Jihlava, zaslán tam Dr. Dvořákem, že často zvracím a že mám kýlu, abych byl prohlédnut a případně operován. 14. 2. Jihlava nemocnice, 20. 2. operován, 27. 2. domů dovezen.. 4., 5. a 6 září jsme štětili splav Tomendal a Fanouš pomáhal.*

Tolik k zápiskům posledního lutriánského mlynáře Václava Laštovičky.

V roce 1975 jsme posledního mlýnaře na Lutriánu Václava Laštovičku navštívili společně s ředitelem muzea v Polné Bohuslavem Hladíkem. Vyprávěl nám o svém 4 roky trvajícím zjetí v Rusku v období 1914-1918. V příjemném prostředí starého mlýna jsme při rozhovoru strávili téměř dvě hodiny. Na památku mně do sbírky věnoval několik lístků polní pošty z roku 1918. Václav Laštovička zemřel 5. listopadu 1981 ve věku 88 let; pohřben na hřbitově ve Šlapanově.

Záznamy mlynáře Václava Laštovičky poskytla Klubu Za historickou Polnou prostřednictvím členky klubu Marie Rychlé paní Jana Laštovičková, manželka Antonína Laštovičky (snacha Václava Laštovičky), která jako poslední člen rodiny ve mlýně žije. Klub jí touto cestou ještě jednou děkuje!

Za doplňující informace děkuji Marii Rychlé z Nových Dvorů u Polné.

mlýn na Lutríánu v roce 2004 (foto Jan Prchal)